

Incidenter under genomförandet av allmänna val i Sverige

Valen 2018 och 2019

Sebastian Bay, Gila Paziraei, Patrik Thunholm,
Sofia Olsson och Jessica Appelgren

Sebastian Bay, Gila Paziraei, Patrik Thunholm,
Sofia Olsson och Jessica Appelgren

Incidenter under genomförandet av allmänna val i Sverige

Valen 2018 och 2019

Titel	Incidenter under genomförandet av allmänna val i Sverige – Valen 2018 och 2019
Title	Incidents during general elections in Sweden – Elections 2018 and 2019
Rapportnr	FOI-R--5297--SE
Månad	Juni
Utgivningsår	2022
Antal sidor	45
ISSN	1650-1942
Uppdragsgivare	Valmyndigheten
Forskningsområde	Krisberedskap och civilt försvar
FoT-område	Inget FoT-område
Projektnr	E137213
Godkänd av	Malek Finn Khan
Ansvarig avdelning	Försvarsanalys

Bild: Shutterstock

Detta verk är skyddat enligt lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk, vilket bl.a. innebär att citering är tillåten i enlighet med vad som anges i 22 § i nämnd lag. För att använda verket på ett sätt som inte medges direkt av svensk lag krävs särskild överenskommelse.

This work is protected by the Swedish Act on Copyright in Literary and Artistic Works (1960:729). Citation is permitted in accordance with article 22 in said act. Any form of use that goes beyond what is permitted by Swedish copyright law, requires the written permission of FOI.

Sammanfattning

Under valen 2018 och 2019 förekom det incidenter avseende valgenomförandet. En incident är en händelse eller en avvikelse från det normala, vilket i samband med allmänna val handlar om avvikelser från föreskriven ordning i vallagen (2005:837). I rapporten beskrivs incidenter under de allmänna valen 2018 och val till Europaparlamentet 2019, med tyngdpunkt på det senare. Sammanställningen bygger på Valmyndighetens erfarenheter, överklaganden till Valprövningsnämnden och medierapportering.

Därtill redogörs för en enkätundersökning riktad till kommuner, länsstyrelser och utlandsmyndigheter avseende ett utvecklat incidentrapporteringssystem. Enkätundersökningen visar att det finns stöd för ett utvecklat system, förutsatt att det är okomplicerat, samlat och stödjer återkoppling till rapportörerna. Utifrån rapporten bedöms att ett framtida incidentrapporteringssystem kan kompletteras med förtydligande instruktioner och fördjupad utbildning för att säkerställa ökad enhetlighet i rapporteringen.

Rapporten är tänkt att användas av Valmyndigheten som ett av flera beslutsunderlag avseende utveckling av en eventuell framtida nationell incidentrapportering vid allmänna val.

Nyckelord: incident, incidentrapportering, allmänna val, valutveckling, valsäkerhet.

Summary

During the general elections of 2018 and 2019 there were incidents regarding the conduct of the elections. An incident is a deviation from what is perceived as normal. In the context of general elections, it is a deviation from the prescribed order in the Election Act (2005:837). This study gives a summary of previous general elections 2018 and the 2019 European Parliament election, with an emphasis on the latter. The summary is based on the Election Authority's experiences, appeals to the Election Review Board and media reporting.

Furthermore, a survey on the need for improved incident reporting - by municipalities, county boards and Swedish embassies - in connection with general elections is also included in this report. The survey shows that there is support for a developed system, provided that it is uncomplicated, comprehensive and supports feedback to the reporters. Based on the report, it is estimated that a future incident reporting system can be supplemented with clarifying instructions and in-depth training to ensure increased consistency in reporting.

The objective of this report is to provide the Election Authority with a foundation for decision making on the development of a possible future national incident reporting system during general elections.

Keywords: incident, incident reporting, general elections, election developments, election security.

Innehållsförteckning

1	Inledning	6
1.1	Syfte och mål	6
1.2	Metod	7
1.3	Avgränsningar.....	7
1.4	Disposition	8
2	Bakgrund	9
2.1	Det svenska valsystemet.....	9
2.2	Incidentrapportering och lägesbild	10
3	Val till riksdag, kommun och landsting 2018.....	13
3.1	Valmyndighetens erfarenheter	13
3.2	Överklaganden till Valprovsnämnden.....	13
3.3	Medierapportering	14
4	Val till Europaparlamentet 2019	15
4.1	Incidentrapportering.....	15
4.2	Medierapportering	21
4.3	Jämförelse incidentrapportering och medierapportering.....	25
5	Utvecklad incidentrapportering.....	27
5.1	Kommunala referensgruppen	27
5.2	Länsstyrelsernas valutvecklingsgrupp	30
5.3	Utlandsmyndigheter.....	33
6	Slutsatser	36
7	Referenslista.....	37
	Bilaga 1 - Enkätundersökning.....	40
	Bilaga 2 - Kommuntabell	44

1 Inledning

Vid valen till riksdag, kommun- och landstingsfullmäktige 2018 (RKL-valen 2018) samt vid valet till Europaparlamentet 2019 förekom försök att påverka dess genomförande.¹ Det skedde bland annat genom stöld av valsedlar, angrepp mot Valmyndighetens webbplats, påverkan med syfte att undergräva väljares förtroende för valsystemet samt genom försök att sälja röster och lämna in ogiltiga kandidatsamtycken. Vid valen 2014^{2,3} och 2018^{4,5} förekom det även fysiska angrepp, hot och aktioner vid vallokaler – om än i begränsad omfattning.

I Valmyndighetens erfarenhetsrapport från RKL-valen 2018 konstaterades att det fanns behov av att etablera en ”samlad nationell incidentrapportering där lokala och regionala valmyndigheter rapporterar incidenter till Valmyndigheten”.⁶ Valmyndigheten bedömde att detta kunde möjliggöra en samlad nationell lägesbild och samtidigt öka Valmyndighetens förmåga att stödja allmänheten, media och valadministrationen.⁷

Inför valet till Europaparlamentet 2019 uppmanade Valmyndigheten kommuner, länsstyrelser och utlandsmyndigheter att rapportera in händelser som kunde klassas som incidenter. Sammanlagt rapporterades 81 incidenter in. Myndigheten bedömde senare att rapporteringen var av stort värde och att en mer omfattande incidentrapportering borde etableras.⁸

Inför valen 2022 genomför Valmyndigheten ett projekt som syftar till att öka Valmyndighetens förmåga att upprätta nationella lägesbilder i händelse av antagonistiska angrepp mot valsystemet.⁹ Denna rapport är en del av nämnda projekt, vilket finansieras av MSB och anslag 2:4 Krisberedskap.

1.1 Syfte och mål

Syftet med denna studie är att beskriva och analysera incidenter från RKL-valen 2018 och val till Europaparlamentet 2019. Rapporten är tänkt att användas av

¹ Sebastian Bay, Alicia Fjällhed, och James Pamment. (2021) *A Swedish Perspective on Foreign Election Interference*.

² Anders Munck, Olof Svensson, Björn Barr, och Christoffer Malm/ Aftonbladet. (2014) *Nazister trängde sig in på flera vallokaler*.

³ Lotta Edholm, Fredrik Malm, och Morgan Olofsson/ DN Debatt. (2018) *”Säkerheten vid vallokalerna måste skärpas inför valet”*.

⁴ TT/ Borås Tidning. (2018) *NMR tog sig in i vallokal: ”Flera incidenter”*.

⁵ Aretha Bergdahl/ Nyheter24 (2018). *Flera personer utsatta för hot vid vallokal*.

⁶ Valmyndigheten. (2019) *Erfarenheter från valen 2018*.

⁷ Ibid., s. 11.

⁸ Valmyndigheten. (2019) *Erfarenheter från Europaparlamentsvalet 2019*. s. 7.

⁹ Skatteverket. (2019) *Ansökan 2:4 2019*.

Valmyndigheten som ett av flera underlag för utveckling av en eventuell framtida nationell incidentrapportering. En utvecklad incidenthantering kan i sin tur utgöra ett av flera instrument för att öka förmågan att identifiera och motverka hot mot genomförandet av allmänna val.

1.2 Metod

Denna studie utgår från incidenter vid allmänna val i Sverige, det vill säga avvikelser från föreskriven ordning i vallagen (2005:837). Avvikelserna kan ha uppkommit genom mänsklig påverkan, systemfel eller naturhändelser. Incidenterna riskerar att påverka valets genomförande och allmänhetens förtroende för valets genomförande.

Inledningsvis genomfördes en övergripande litteraturstudie för att skapa förståelse för både incidentrapportering och lägesbild. Materialet kom främst från Valmyndigheten. Därefter undersöktes Valmyndighetens erfarenhets- och incidentrapporter från tidigare val, tillsammans med överklaganden till Valprovsningsnämnden. Detta jämfördes sedan med medierapportering och anmälningar till Valprovsningsnämnden, vilket gjorde det möjligt att analysera och bedöma den eventuella förekomsten av andra incidenter i media än de som rapporterades genom valadministrationens system.

Genomgång av medierapportering (se 3.3 samt 4.2) genomfördes med hjälp av den digitala tjänsten Mediearkivet (Retriever research). Sökningarna var inriktade på incidenter under RKL-valen 2018 och val till Europaparlamentet 2019. Sökorden som användes utgick från de vanligast förekommande orden i incidentrapporteringen till Valmyndigheten. Sökningar avgränsades tidsmässigt från början av förtidsröstningen till en vecka efter valdagen 2018 respektive 2019.

Därtill utgick en enkätundersökning till Valmyndighetens referensgrupp för kommuner (samt Umeå och Örebro kommun), till länsstyrelsernas valutvecklingsgrupp och ett urval av utlandsmyndigheterna (se kapitel 5.3 för urvalskriterier). Enkäten handlade om behov av utvecklad incidenthantering inom följde tre teman: 1) incidenthantering och rapportering idag, 2) ett utvecklat incidentrapporteringssystem, samt 3) övrig incidentrapportering orelaterad till val (se bilaga 1). 60 % av de utvalda kommunerna och 85 % av de utvalda utlandsmyndigheterna svarade, medan länsstyrelserna inkom med ett gemensamt svar. Svaren sammanställdes och analyserades i syfte att skapa förståelse för hur kommuner, länsstyrelser och utlandsmyndigheter rapporterar idag samt hur de anser att incidentrapportering bör utvecklas i framtiden.

1.3 Avgränsningar

I rapporten beskrivs och analyseras incidenter och incidentrapporter från de allmänna valen 2018 och 2019. Insamlingen är avgränsad till material från

Valmyndigheten, medierapportering samt enkätsvar från kommuner, länsstyrelser och utlandsmyndigheter. Rapporten ger således inte en heltäckande bild av samtliga incidenter som kan ha inträffat under de allmänna valen 2018 och 2019.

1.4 Disposition

Efter detta inledande kapitel 1 ger kapitel 2 en beskrivning av det svenska valsystemet samt incidentrapportering och lägesbild. I kapitel 3 beskrivs översiktligt Valmyndighetens erfarenheter, överklaganden till Valprövningsnämnden samt medierapportering under val till riksdag, kommun och landsting 2018. Kapitel 4 beskriver och drar slutsatser om incidentrapporteringen till Valmyndigheten och medierapportering gällande val till Europaparlamentet 2019. I kapitel 5 presenteras resultatet av enkätundersökningen gällande utvecklad incidentrapportering. Rapporten avslutas med sammanfattande slutsatser i kapitel 6. Rapportens bilaga 1 utgörs av enkätundersökningen gällande utvecklad incidentrapportering och bilaga 2 redovisar kommungruppsindelning enligt etablerad standard.

2 Bakgrund

Följande kapitel ger en beskrivning av det svenska valsystemet samt av incidentrapportering och lägesbild.

2.1 Det svenska valsystemet

Det svenska valsystemet kännetecknas av att det är decentraliserat, manuellt, och transparent. Systemet är också en omfattande logistikprocess med hundratals miljoner valsedlar, miljoner förtidsröster och tiotusentals valarbetare i tusentals vallokaler.

Den svenska valadministrationen utgörs av Valmyndigheten, länsstyrelserna, kommunala valnämnder och utlandsmyndigheter. Dessa är oberoende av varandra och varje myndighet är ansvarig för sitt område.¹⁰

2.1.1 Valmyndigheten

Valmyndigheten har det centrala ansvaret för genomförandet av allmänna val samt landsomfattande folkomröstningar. Myndigheten planerar och samordnar dessa val och folkomröstningar. Valmyndigheten ansvarar bland annat för att fastställa resultatet för valen till riksdagen och till Europaparlamentet, utveckla och underhålla IT-stöd för valadministrationen, informera väljarna om valets genomförande samt ta fram handledning och utbildning för länsstyrelser och för kommunernas valnämnder.¹¹

2.1.2 Valprövningsnämnden

Valprövningsnämnden (VPN) är utsedd av riksdagen och består av sex ledamöter och en ordförande. Ledamöterna representerar riksdagspartierna medan ordföranden är en praktiserande eller tidigare praktiserande domare. Det är Valprövningsnämndens uppgift att pröva överklaganden av allmänna val och av nationella folkomröstningar. Valnämndens beslut är slutgiltiga och kan inte överklagas.¹²

2.1.3 Kommunerna

Kommunerna är lokala valmyndigheter med ansvar för valets genomförande inom sina respektive geografiska områden. Kommunens valnämnd tillhandahåller röst-

¹⁰ Justitiedepartementet. Vallag (2005:837).

¹¹ Valmyndigheten. (2022) *Vår verksamhet*.

¹² Riksdagsförvaltningen. (2022) *Om Valprövningsnämnden*.

mottagningslokaler och vallokaler, rekryterar röstmottagare, genomför förtidsröstning samt ansvarar för röstmottagning, preliminär sammanräkning och transport av röster till respektive länsstyrelse.¹³

2.1.4 Länsstyrelserna

Länsstyrelserna är regionala valmyndigheter med ansvar för frågor om val inom sina geografiska områden. Länsstyrelserna beslutar bland annat om valdistrikt, hanterar valsedelsbeställningar, utbildar och stödjer lokala valnämnder, genomför slutgiltig rösträkning och arkivering samt fördelar mandaten mellan de politiska partierna i region- och kommunfullmäktige.

Vid val till Sametinget genomför länsstyrelsen i Norrbottens län den slutgiltiga rösträkningen, utser ledamöter och ersättare samt avgör eventuella överklaganden som gäller den preliminära röstlängden. Det är Sametingets valnämnd som ansvarar för att upprätta röstlängd och för att ordna vallokaler och röstmottagare vid dessa val.¹⁴

2.1.5 Utlandsmyndigheterna

Utlandsmyndigheterna är Sveriges utrikesrepresentation och består av ambassader och konsulat. I samråd med Utrikesdepartementet bestämmer Valmyndigheten hos vilka svenska utlandsmyndigheter röstningslokaler ska finnas.¹⁵ De utsedda utlandsmyndigheterna ansvarar sedan för röstmottagning i samband med allmänna val. Under RKL-valen 2018 anordnades röstmottagning vid 249 utlandsmyndigheter. Utöver detta tillhandahöll även 75 av utlandsmyndigheterna brevröstningsmaterial för att ge väljare möjlighet att själva kunna posta sin röst till Sverige. Utlandsröstkort och brevröstningsmaterial skickades till 149 000 utvandrade svenska medborgare.¹⁶

2.2 Incidentrapportering och lägesbild

Offentliga aktörer har krav på sig gällande incidentrapportering.¹⁷ Exempelvis omfattas statliga myndigheter¹⁸ och leverantörer av samhällsviktiga och digitala tjänster¹⁹ av krav på obligatorisk IT-incidentrapportering till MSB. Statliga myndigheter tillsammans med kommuner och regioner omfattas vidare av krav på

¹³ Justitiedepartementet, 3 kap. 3 § Vallag (2005:837).

¹⁴ Valmyndigheten. (2021) *Sametinget*.

¹⁵ Justitiedepartementet. *Vallag* (2005:837).

¹⁶ Valmyndigheten. (2019) *Årsrapport för Valmyndigheten 2018*.

¹⁷ Justitiedepartementet. 20 § *Förordning* (2015:1052) om krisberedskap och bevakningsansvariga myndigheters åtgärder vid höjd beredskap.

¹⁸ MSB. (2021) *It-incidentrapportering för statliga myndigheter*.

¹⁹ Justitiedepartementet. *Förordning* (2018:1175) om informationssäkerhet för samhällsviktiga och digitala tjänster.

obligatorisk incidentrapportering för säkerhetshotande händelser och verksamhet till Säkerhetspolisen.²⁰ Därtill kommer obligatorisk eller tillbörlig rapportering inom en rad områden, som exempelvis hantering av personuppgifter, arbetsmiljö och elsäkerhet för såväl nationella, som regionala och lokala myndigheter.

I detta sammanhang kan en incident beskrivas som en händelse eller en avvikelse från föreskriven ordning i vallagen (2005:837). Incidentrapportering anmodas när avvikelsen kan få olika typer av konsekvenser, det vill säga då den påverkar eller riskerar att påverka andra system eller verksamheter. En incidentrapport kan användas som förvarning, indikator eller som ett verktyg för att bedöma och hantera konsekvenser. Konkret kan det handla om att varna andra, stödja den utsatte eller för att bedöma eller hantera påverkan på säkerhet, liv, hälsa, samhällets funktionalitet, demokrati och rättssäkerhet m.m. i Sverige.²¹ Incidentrapportering kan även vara viktigt för att nationella och regionala myndigheter ska kunna upprätta en lägesbild för ledning och samverkan. Lägesbilden kan möjliggöra förvarning och hantering av uppkomna incidenter.²²

Incidentrapportering och lägesbildsproduktion kan i vissa fall vara sammankopplade. Informationen som kommer in via incidentrapportering kan utgöra hela eller delar av informationsunderlaget i en samlad lägesbild. De typer av incidenter som rapporteras påverkar vilken typ av lägesbild som produceras. Det är därför viktigt att den information som kommer in via incidentrapportering hanteras korrekt samt att de inrapporterade incidenterna är relevanta i sammanhanget och stödjer lägesbildsproduktionen.

För att en lägesbild ska vara användbar är det viktigt att dess syfte etableras tidigt. Syftet påverkar hur incidentrapporteringen ska se ut, det vill säga vilken information som ska rapporteras in. Det är inget enkelriktat system där incidentrapporteringen endast påverkar lägesbilden, utan det sker ett konstant utbyte mellan dessa två; lägesbildens syfte påverkar incidentrapporteringen samtidigt som incidentrapporteringen påverkar kvaliteten på lägesbilden. Processen behöver följas upp kontinuerligt och varken lägesbild eller incidentrapportering bör ses som statisk. Genom arbetet med lägesbilden struktureras, filtreras, sammanställs och analyseras information från incidentrapporteringen. Produkten blir en nulägesbild av situationen som också gör det möjligt att planera kommande aktiviteter och åtgärder, likväl som att reagera på mer akut uppkomna händelser.²³

En förutsättning för att ett incidentrapporteringssystem och i förlängningen ett lägesbildssystem ska fungera väl är att alla rapporteringsålagda aktörer har god kännedom om *vad* som ska rapporteras och *hur* det ska rapporteras. Det behöver

²⁰ Justitiedepartementet. 2 kap. 10 § *Säkerhetsskyddsförordning* (2018:658).

²¹ MSB. (2021) *Incidentrapportering för NIS-leverantörer*.

²² MSB. (2018) *Gemensamma grunder för samverkan och ledning vid samhällsstörningar*.

²³ Jonas Landgren och Erik Borglund. (2016) *Lägesbilder: Att skapa och analysera lägesbilder vid samhällsstörningar*, s.31.

finnas en samsyn om syftet med rapporteringen och lägesbilden, eftersom en incident i sig kan vara en enskild pusselbit i ett större pussel. Även uppföljning och utvärdering är viktigt eftersom det i många fall först i efterhand blir tydligt om rapporteringen och lägesbilden lyckades fånga upp den mest användbara och relevanta informationen.²⁴

²⁴ Ibid., s. 83.

3 Val till riksdag, kommun och landsting 2018

I följande kapitel presenteras en översiktlig bild av valen till riksdag, kommun och landsting (RKL-valen) 2018 utifrån Valmyndighetens erfarenheter, överklaganden till Valprövningsnämnden och medierapportering.

3.1 Valmyndighetens erfarenheter

Valmyndigheten bedömde att RKL-valen 2018 genomfördes på ett korrekt, effektivt och rättssäkert sätt.²⁵ RKL-valen 2018 innebar dock en ökad inrapportering av händelser jämfört med tidigare val. Rapporter kom från såväl väljare som partier och gällde allt ifrån ordningen i vallokalerna under valdagen till den slutgiltiga rösträkningen.²⁶ Det stora intresset från allmänheten och media resulterade i att många hörde av sig till Valmyndigheten för att få information eller för att få uppgifter bekräftade eller dementerade. Myndigheten tog emot en stor mängd samtal och mejl från väljare som önskade anmäla olika händelser, och där anmälarna i vissa fall uttryckte frustration över att Valmyndigheten inte agerade tillräckligt på informationen.²⁷ Enligt en undersökning genomförd av Valmyndigheten efter RKL-valen 2018 hade 39 av de 236 svarande kommunerna haft problem med försök till sabotage, ordningsstörningar eller andra hot mot genomförandet av valen eller tilltron till valresultatet. Även hot, våld och kränkningar av röstmottagare i samband med röstmottagning förekom.²⁸

3.2 Överklaganden till Valprövningsnämnden

RKL-valen 2018 resulterade i 723 överklaganden, vilket var det högsta antalet i VPNs historia. Även antalet inkomna skrivelser var högt och uppgick till 63 stycken. VPN bedömde att en betydande del var allmänt hållna och/eller baserade på andra- eller tredjehandsuppgifter. VPN bedömde vidare att informationen från allmänheten kunnat omhändertas på annat sätt, exempelvis genom ett generellt incidentrapporteringssystem om ett sådant funnits.²⁹ En närmare undersökning av överklagandena visar att majoriteten av dessa rörde förtidsröster som inte kommit fram i tid, felaktig redovisning av personröster, felaktig avprickning i röstlängd,

²⁵ Valmyndigheten. (2019) *Erfarenheter från valen 2018*, s. 4.

²⁶ Valmyndigheten. (2019) *Erfarenheter från valen 2018*.

²⁷ Ibid.

²⁸ Valmyndigheten. (2019) *Erfarenheter från valen 2018*, s. 31f; Regeringen (2020) *Stärkt skydd mot manipulationer av valsystemet*, s. 9.

²⁹ Regeringen. (2020) *Stärkt skydd mot manipulationer av valsystemet*, s. 7.

bristande ordning i vallokal, försvunna valsedlar, röster placerade i fel valurna, felaktig information om vallokaler samt valsedlar som felaktigt tillförts valresultatet samt synpunkter på valhemligheten. Saknande valsedlar var den vanligast förekommande ärendetypen. En stor del av de som överklagade valen framförde också påståenden om valfusk.

I en majoritet av ärendena fann VPN att det inte förekommit några avvikelser från föreskriven ordning. Ett antal avvikelser noterades dock, som exempelvis att en postsäck med 126 förtidsröster inte kom fram och därför aldrig räknades. För detta ärende bedömde VPN att de oräknade rösterna kunde ha påverkat valutgången och det beslutades därför om omval till kommunfullmäktige i Falu kommun.³⁰ Felaktig avprickning av röstlängden medför att röstberättigade förvägras sin rösträtt och är därför en avvikelse från föreskriven ordning. VPN har dock bedömt att ett enstaka fall inte inverkar på valutgången, vilket medför att felaktig avprickning hitintills inte lett till omval, även om det rent teoretiskt skulle kunna ske i ett mycket jämnt val. Problem med hantering av valsedlar ökade under RKL-valen 2018 och handlade ofta om saknade eller försvunna sedlar. VPN har hitintills bedömt att avsaknaden av vissa partiers valsedlar inte kan anses ha inverkat på valutgången och avslog de inkomna överklagandena.

3.3 Medierapportering

Under RKL-valen 2018 förekom frekvent medierapportering om incidenter och händelser kopplade till genomförandet av valen, såväl under förtidsröstningen som under valdagen. Här ges en översikt av vilken typ av ärenden som förekom i media, vilken baseras på den metod som beskrivs under 1.2. Medierna rapporterade om missade postleveranser i samband med förtidsröstningen och om missade leveranser av röstkort. Exempelvis rapporterades att röster i Falun levererades för sent till valkansliet, vilket innebar att dessa inte räknades med i det slutliga valresultatet. Under själva valdagen rapporterade medier kring läget i vallokaler runt om i landet och från Stockholm uppmärksammades problem med sabotage och valsedelstöld. Vidare rapporterades även om problem med försvunna och stulna valsedlar i förtidsröstningslokaler.

Rykten och konspirationsteorier om valfusk förekom i såväl sociala som traditionella medier både veckorna innan och efter valdagen. Flera av berättelserna om misstänkt valfusk handlade om försvunna eller stulna valsedlar. På valdagen, i samband med den preliminära rösträkningen, drabbades Valmyndighetens webbplats av ett cyberangrepp, vilket resulterade i att den inte gick att nå. Det fick stor medial uppmärksamhet och på sociala medier förekom rykten om att angreppet skulle vara bevis för pågående valfusk.

³⁰ Regeringen. (2020) *Stärkt skydd mot manipulationer av valsystemet*, s. 7; Valmyndigheten. (2019) *Omval ska hållas i Falun*.

4 Val till Europaparlamentet 2019

Utifrån erfarenheterna från RKL-valen 2018 bedömde Valmyndigheten att det fanns behov av att införa ett enhetligt och strukturerat sätt för kommuner, länsstyrelser och utlandsmyndigheter att rapportera incidenter.³¹ Inför val till Europaparlamentet 2019 uppmanade därför myndigheten dessa aktörer att rapportera händelser som bedömdes vara av värde för övriga aktörer eller som av de enskilda aktörerna bedömdes kunna bli medialt intressanta.³² Enligt Valmyndigheten syftade denna utökade rapportering till att stödja etableringen av en nationell lägesbild av valets genomförande. Vidare bedömdes rapporteringen även kunna stödja Valmyndighetens samlade bedömningar av valets genomförande likväl som myndighetens förmåga att vid behov sprida information om pågående eller förväntande avvikelser till kommuner, länsstyrelser och utlandsmyndigheter.³³ Detta kapitel presenterar de incidenter som rapporterades till Valmyndigheten i samband med Europaparlamentsvalet 2019 samt hur det rapporterades om incidenter i media från samma val. Kapitlet ger även en jämförelse mellan medierapportering och rapportering till Valmyndigheten.

4.1 Incidentrapportering

I samband med valet till Europaparlamentet 2019 inkom 51 incidentrapporter till Valmyndigheten. En analys av dessa incidentrapporter visar att 31 aktörer rapporterade in 81 enskilda incidenter.³⁴ I detta avsnitt presenteras incidenterna utifrån vilka aktörer och befattningshavare som rapporterade, inom vilken tidsram rapportering skedde, hur rapporteringen skedde samt vad incidenterna utgjordes av.

4.1.1 Vem rapporterade?

25 kommuner rapporterade in incidenter till Valmyndigheten i samband med valet 2019. Vid en närmare analys av dessa rapporter framgår att det rörde sig om en storstad, fem pendlingskommuner nära storstad, tre större städer, sex pendlingskommuner nära större stad, två lågpendlingskommuner, två mindre städer/tätort, fem pendlingskommuner nära mindre stad/tätort samt en landsbygdskommun.³⁵ Utöver detta rapporterades incidenter från en utlandsmyndighet, fyra länsstyrelser och från Valmyndigheten själv.

³¹ Valmyndigheten. (2019) *Erfarenheter från valen 2018*.

³² Valmyndigheten. (2019) *Samordnad hantering av frågor och händelser under valperioden*.

³³ Valmyndigheten. (2019) *Erfarenheter från Europaparlamentsvalet 2019*.

³⁴ En incident beskrevs som en händelse eller en avvikelse från det normala. Valmyndigheten uppmanade till incidentrapportering när avvikelsen bedömdes kunna få gränsöverskridande konsekvenser.

³⁵ Indelningen är baserad på SKL:s Kommungruppsindelning 2017, se bilaga 2.

90 procent av de enskilda incidenterna härrörde från kommuner eller länsstyrelser i Stockholm, Västra Götaland, Örebro, Västerbotten och Uppsala län. Noterbart är att fler än hälften av samtliga län inte rapporterade någon incident alls. I Uppsala och Västerbottens län var Uppsala kommun och Umeå kommun de huvudsakliga rapportörerna. Dessa två kommuner stod för 21 respektive 17 procent av det totala antalet inrapporterade incidenter. I andra län förekom en större variation av rapporterande aktörer.

Av de 25 incidentrapporter som skickades in från kommuner till Valmyndigheten i samband med Europaparlamentsvalet 2019 kom nära hälften (12 av 25) från samordnare vid valnämnd eller valkansli. Fem av rapporterna kom från kansli-sekreterare/administratör/ kommunsekreterare, tre från samordnare/utredare, två från kanslichef, en från säkerhetssamordnare, en från kommunjurist och en från offentlighetsansvarig/stadsarkivarie. Incidentrapporterna upprättades alltså inte i första hand av kommunernas säkerhetsansvariga eller säkerhetsenhet. Incidentrapporteringen gjordes istället framförallt av de tjänstemän som ansvarade för att genomföra valet (såsom valsamordnare eller kommunsekreterare). Denna tendens framträder även i incidentrapporterna från länsstyrelserna.

4.1.2 När skedde rapporteringen?

Huvuddelen av incidentrapporteringen skedde under förtidsröstningsperioden (7-24 maj 2019). 33 (av totalt 51) incidentrapporter skickades till Valmyndigheten under denna period. Vidare inkom nio rapporter under själva valdagen den 26 maj och resterande nio inkom efter att valet avslutats (27 maj-24 juni 2019). De senare var från kommuner som hade sammanställt flera incidenter i en och samma rapport.

För 86 procent av de enskilda incidenterna finns datum för incidenten angivet. 22 (av totalt 81) incidenter rapporterades in samma dag, sju incidenter efter en dag, och ytterligare sju efter två dagar. De återstående tre till tio dagarna rapporterades ytterligare åtta incidenter. Därefter tog det mellan 20 och 46 dagar för de återstående 26 incidenterna att rapporteras. I sammanhanget ska nämnas att en kommun rapporterade 17 incidenter i en och samma rapport och att detta skedde 29 dagar efter valdagen.

Det var endast incidenter avseende valsedlar som, i snitt, rapporterades in efter längre tid än en dag. Incidenter som sannolikt ansetts vara av omedelbart intresse för övriga valadministrationen rapporterades in samma dag. De incidenter som rapporterades senare avhandlar i huvudsak lokala företeelser och valsedlar, även om flera sådana händelser också rapporterades den dag de inträffade.

4.1.3 Hur skedde rapporteringen?

Fyra (av 25) kommuner valde att rapportera flera incidenter på samma gång. Uppsala kommun skickade exempelvis in 17 incidenter i en incidentrapport och

Melleruds kommun sammanställde tre incidenter i en rapport. Umeå kommun rapporterade sina 14 incidenter till Valmyndigheten i åtta separata rapporter.

Analysen av incidentrapporterna visar att kommuner, länsstyrelser och utlandsmyndigheter rapporterade på olika sätt. Som tidigare nämnts valde ett antal myndigheter att sammanställa alla händelser i ett mejl medan andra valde att rapportera en händelse åt gången. Även innehåll och upplägg skiljde sig åt. Vissa kommuner angav till exempel inte i vilken vallokal en incident skett. Andra kommuner sammanställde sina incidenter utifrån datum, tid, valdistrikt tillsammans med en kort sammanfattning av händelsen.

Ett antal kommuner utelämnade datum och tid i sina incidentrapporter. Andra valde att rapportera vilken eller vilka åtgärder som vidtagits efter incidenten. Trollhättan rapporterade att de satt in extra väktare efter att en vallokal blivit utsatt för vandalisering. Vidare hade Svenljunga, efter misstanke om brott, bifogat en kopia på polisanmälan i sin incidentrapportering. Ett annat exempel gällde Uppsala som bifogade bild på ett valsedelstall med en ändrad ordning bland valsedlarna.

4.1.4 Vilka var incidenterna?

Analysen av de rapporterade incidenterna visar att det finns vissa gemensamma nämnare. Dessa har i sin tur legat till grund för sortering utifrån följande kategorier: valsedlar, röstkort, valpropaganda, röstlängd, röstmottagare, förtidsröster, vallokaler och övrigt.

4.1.4.1 Valsedlar

45 av 81 inrapporterade incidenter handlade om valsedlar. Dessa kan i sin tur brytas ned i följande grupper:

- Valsedlar som gömts, stulits eller tagits bort (13 stycken).
- Valsedlar med förkryssade kandidater som blivit placerade i valsedelstall (24 stycken).
- Ändrad ordning bland valsedlar i valsedelstall (8 stycken).

I gruppen valsedlar som gömts, stulits eller tagits bort inträffade en majoritet under förtidsröstningen. Incidenterna påminner om varandra och i de flesta rapporter förekommer också information om vilka partiers valsedlar som drabbats. Exempelvis försvann valsedlar ur ett valsedelstall i Färgelanda. I Bollebygd återfanns valsedlar på golvet under ett bord som ett valsedelstall stod på, och i Avesta saknades valsedlar i ett valsedelstall, vilka senare återfanns bakom de blanka valsedlarna. Händelserna upptäcktes ofta genom att röstmottagare i vallokal eller röstmottagningslokal noterade att det fattades valsedlar i valsedelställen.

Gruppen valsedlar med förkryssade kandidater och som blivit placerade i valsedelstall innefattar 24 incidenter. Bland annat kan nämnas att det på valdagen

hittades 16 stycken förkryssade valsedlar i en vallokal i Svenljunga kommun. Även i Laholm hittades valsedlar med förkryssade kandidater i valsedelstället.

Åtta incidenter berörde ändrad ordning i valsedelställ. Fem av dessa gällde under förtidsröstning och tre under valdagen.

4.1.4.2 Röstkort

Fem incidenter handlade om problem med röstkort. Under förtidsröstningen rapporterade Svenljunga kommun att röstberättigade i ett av valdistrikten fått dubbla röstkort hemskickade. Samma kommun rapporterade att en person under förtidsröstningen försökt rösta med en annan persons röstkort och id-kort, något som polisanmälades. Vidare rapporterade Valmyndigheten och PostNord att röstkort inte kunnat delas ut till 40 hushåll i Gällivare på grund av att brevbäraren inte kom in i fastigheten. Detta löstes genom att brevbäraren senare fick tillträde till fastigheten och kunde leverera röstkorten. Under förtidsröstningen rapporterade Mölndals kommun att två förtidsröstningslokaler inte kunde skriva ut dubbletröstkort på grund av problem med lokalernas internetuppkoppling.

4.1.4.3 Valpropaganda

Fyra incidenter rapporterades in som ”valpropaganda”. I ett fall handlade det om att valpropaganda lagts tillsammans med valsedlar i valsedelsstället för ett parti. I ett annat fall förekom flygblad med propaganda för ett parti på en anslagstavla i röstningslokal där förteckningen över registrerade partier var uppsatt. I två valdistrikt i Götene var tre pojkar inne i vallokaler och skrek ut propagandabudskap, för att därefter sätta sig utanför och skrika och spotta mot röstande samt sparka på entrédörren till vallokalen.

4.1.4.4 Röslängd

Två incidenter avseende röslängden rapporterades. På valdagen rapporterade Stockholm stad att de mottagit ett antal förtidsröster med felaktiga röstkort, vilket upptäcktes i tre olika vallokaler. Förtidsrösterna hade inkommit med dubbletröstkort där röslängdsnumret saknades. Rösterna lades i omslaget för underkända röster och granskades senare av Länsstyrelsen Stockholm. Länsstyrelsen Västra Götaland rapporterade under förtidsröstningen att 67 ansökningar om inträde i den svenska röslängden inte hade hanterats i tid och därför blivit föremål för Valmyndighetens informationsutbyte med övriga länder i EU. Efter kontakt med Valmyndigheten beslutade Länsstyrelsen att registrera ansökningarna i valdatasystemet.

4.1.4.5 Röstmottagare

Två incidenter gällande röstmottagare i vallokal rapporterades. Den ena kom från Tidaholms kommun som på valdagen hade en väljare som vägrade lämna in sin röst till en röstmottagare iklädd slöja. Väljaren blev erbjuden att en annan röstmottagare skulle ta emot hans röst, men vägrade även detta för att röstmottagaren iklädd slöja var kvar i lokalen. Röstmottagarna beskrev väljaren som otrevlig och högljudd. Väljaren lämnade vallokalen utan att rösta. Den andra incidenten rapporterades från Lycksele kommun som under förtidsröstningen haft en valdistriktsordförande som blivit omnämnd med namn och bild på en nyhetssida på internet. Kommunen rapporterade händelsen till Valmyndigheten eftersom de ansåg att det fanns en risk att personer som läst artikeln kunde uppfatta att ordföranden inte var neutral i sin roll som valförrättare.

4.1.4.6 Vallokaler

16 incidenter gällde problem i vallokaler. Många av dessa handlade om skadegörelse och sabotage i lokalerna, men även om problem med ordning under röstning. I Umeå kommun upptäcktes sabotage och skadegörelse på valbås och valsedelstall vid fyra olika tillfällen. En vallokal i Trollhättans kommun blev utsatt för skadegörelse med fönster krossade flera dagar i rad. I samband med skadegörelsen fick en vaktmästare en sten kastad på sig, vilket gjorde att röstmottagare kände sig oroliga. Trollhättans kommun satte in extra väktare för att skydda lokalen. I Uddevalla kommun gick brandalarmet i två vallokaler, även om röstningen kunde fortsätta efter ett kortare avbrott. En incident i Skövde kommun gällde en person från ett politiskt parti som följt med en väljare in i vallokalen och hjälpt hen att rösta.

4.1.4.7 Förtidsröster

En rapporterad incident handlade om förtidsröster. Det var i Kumla kommun som det under förtidsröstningen upptäcktes att ett antal levererade förtidsröster från PostNord inte stämde överens med följesedeln. Följesedeln angav att det skulle finnas 114 förtidsröster, men vid räkningen i stadshuset fanns det endast 64 röster. PostNord kontaktades och de uppgav att ett räknefel låg bakom felet. Två buntar med 25 röster i varje hade räknats som två buntar med 50 röster.

4.1.4.8 Övrigt

Sex av incidenterna kategoriseras som övriga händelser. Ett exempel är från Tidaholms kommun vilka rapporterade att de fått en hotfull kommentar på ett inlägg om förtidsröstning på kommunens Facebooksida. Någon hade skrivit en kommentar under inlägget där hen anklagade kommunen för valfusk. Personen skrev att kommunens tjänstemän var korrupta och att kommunen brände upp valsedlar. Samma person hade enligt uppgift även uppträtt hotfullt och aggressivt

mot röstmottagare i vallokal i samband med RKL-valen 2018. Tidaholms kommun tog bort kommentaren och händelsen rapporterades.

I Örebro rapporterade Citymail i upptakten till valet att en back med post hade stulits. Postbacken innehöll röstkort och händelsen polisanmälades av Citymail. Valmyndigheten rapporterade händelsen och tog med den i sin sammanställning av incidenter. Under förtidsröstningen rapporterade myndigheten även en händelse med fyra samtycken som såg ut att ha varit undertecknande av samma person. Samtyckena antogs vara förfalskade då handstilen och signaturen på dokumenten liknade varandra.³⁶ Valmyndigheten rapporterade även en incident där en person skrev ett inlägg på Facebook och erbjöd sig att sälja sin röst till högstbjudande. Händelsen polisanmälades.

Under förtidsröstningen rapporterade Melleruds kommun att en person berättade att hen hade dubbelt medborgskap och redan hade röstat i ett annat land, men ville rösta igen i Sverige. Kommunen kontaktade Länsstyrelsen för råd och i samband med detta avrättades personen från att rösta igen. Personen valde därefter att inte rösta. Vidare rapporterade Länsstyrelsen Södermanland efter valdagen att det saknades omslag med ogiltiga blanka valsedlar i två distrikt. Enligt vallokalen verkade det som att omslaget som innehöll sju ogiltiga röster fallit ner i papperskorpen. Det gjordes en anteckning i valprotokollet om att omslaget saknades.

4.1.5 Slutsatser incidentrapportering

Utifrån vilka kommuner och länsstyrelser som valde att incidentrapportera och de utbildningsinsatser som uppges ha genomförts innan valet, finns det skäl att tro att kunskap och förmåga kan ha haft en påverkan på benägenheten att rapportera. Samtidigt gör avsaknaden av en grundlig undersökning (gällande faktisk förekomst av incidenter) att det inte går att bedöma i vilken utsträckning utbildningsnivå, intresse och förmåga faktiskt påverkade. Vårt att ha i åtanke är att incidentrapportering inte självt kan etablera en komplett lägesbild eller representativ bild av verkligheten eftersom denna bland annat bygger på rapportörernas vilja och förmåga att rapportera.

De inrapporterade incidenterna uppvisar stor variation i bland annat utformning och innehåll, men även vad gäller tidsramen för när incidenter rapporterades in. En slutsats av detta är att en ökad standardisering av incidentrapporteringen potentiellt skulle kunna säkerställa att viktig information såsom tid och plats alltid framgår av incidentrapporterna. Förtydligade instruktioner kan vidare skapa större likriktning kring vilka typer av incidenter som rapporteras in till Valmyndigheten.

³⁶ Enligt 2 kap. 9 § Vallag (2005:837) ska varje kandidat som finns på valsedeln skriftligen samtycka till kandidaturen.

4.2 Medierapportering

I nedanstående avsnitt presenteras en analys av medierapportering gällande val till Europaparlamentet 2019 ur ett svenskt perspektiv. Sökningar har gjorts i Mediearkivet Retriever för artiklar publicerade mellan den 8 maj och 2 juni 2019. De sökord som användes utgår ifrån frekvent förekommande ord i de incidenter som rapporterades till Valmyndigheten: förtidsröster, röstkort, röstlängd, röstmottagare, rösträkning, vallokal, valsedlar, valnämnd, valdagen, och valdistrikt. Vidare har dessa sökord kombinerats med relevanta sökord för att kontextualisera sökningen: EU, EU-val, Europaparlamentet, EU-parlamentet, omval, valfusk, valprövningsnämnd.

4.2.1 Kategorier sökträffar

Nedanstående analys är tematiskt uppdelad utifrån en kategorisering av sökresultatet: valsedlar, vallokal, röstkort, röstmottagare, valfusk och röstlängd. Dessa ord var de mest frekvent förekommande begreppen i den generella medierapporteringen avseende valet 2019.

4.2.1.1 Valsedlar

Av de aktuella sökorden gav *valsedlar* flest sökträffar i Mediearkivet och uppgick till 753 stycken. I just denna sökning avgränsades *valsedlar* med sökorden *försvunna* [OR]³⁷ *försvunnit* [OR] *stulna* [OR] *stulits* [OR] *borta* [OR] *bortplockade* [OR] *plockats bort* [OR] *saknades*. Denna avgränsning genererade 61 träffar i Mediearkivet Retriever för tryckta och digitala nyhetskällor samt radio och tv.

Den flitigast rapporterade händelsen avseende saknade, förlorade eller stulna valsedlar handlade om att Vänsterpartiets valsedlar saknades i Ovanåker kommun (12 av 61 sökträffar). TT Nyhetsbyrå (TT) var först med att rapportera om händelsen, som orsakats av att vallokals ordförande hade missat att lägga ut valsedlar vid öppning av vallokalen. Valsedlarna fanns i lokalen men misstaget resulterade i att Vänsterpartiets valsedlar under två timmar saknades i valsedelstället. Enligt kommunsekreterarna i Ovanåkers kommun, som intervjuades av TT, rörde det sig inte om sabotage utan om ett mänskligt fel. Valmyndigheten uttalade sig och berättade att det gick att överklaga valet ifall någon ansåg att det hade gått felaktigt till.³⁸ TT:s rapportering fick relativt stor spridning och Sveriges radio (SR) följde upp med ett eget inslag.³⁹

³⁷ Boolesk söklogik för bredsökning där minst ett av de angivna begreppen ska finnas med i sökresultaten.

³⁸ Fanny Hällegårdh/ TT. (2019) *Miss – Vänsterpartiets valsedlar i Ovanåker saknades*.

³⁹ Tomas Groop/ SR P4 Gävleborg. (2019) *Risk för omval efter slarv med valsedlar i Ovanåker*.

Dagen efter Europaparlamentsvalet rapporterade SR Västerbotten om att vissa partiers valsedlar har plockats bort från vallokaler i länet.⁴⁰ Vidare rapporterade Ulricehamns tidning om en händelse gällande Miljöpartiets valsedlar som fick rubriken ”Valsedlar försvann - Ett påverkansförsök”.⁴¹

Aftonbladet rapporterade om utfallet av Valmyndighetens incidentrapportering under valdagen och intervjuade även myndighetens kanslichef. Denne berättade att det inkommit 35 händelserapporter varav 17 handlat om stulna eller försvunna valsedlar. Aftonbladet använde begreppet ”valfusk” för att beskriva incidenterna.⁴² Detta begrepp plockades därefter upp av exempelvis Sveriges television (SVT) med rubriken ”Flera rapporter om misstänkt valfusk”⁴³ samt Omni med texten ”35 anmälningar om valet - flera om misstänkt valfusk”.⁴⁴ Även ”alternativa medier” rapporterade om inkomna rapporter avseende valsedlar som försvunnit eller stulits. Fria tider skrev om ”Många rapporter om valfusk”⁴⁵ och Samhällsnytt noterade i en artikel att ”enligt uppgifter på söndagen har Valmyndigheten fått in 35 anmälningar om fusk.”⁴⁶

4.2.1.2 Vallokal

Vallokal var det näst mest frekvent förekommande ordet med 662 träffar (312 i tryckt press, 80 i TV/radio och 270 på webben). Övergripande handlade rapporteringen om enstaka incidenter vid vallokaler samt generellt om läget och valdeltagandet i vallokaler runt om i landet. Exempelvis rapporterade Norrköpings tidningar ”Inga långa köer i vallokalerna” och Västgöta-Bladet rapporterade att ”Flera vallokaler har bytts ut i Tidaholm”⁴⁷ eftersom tre vallokaler i Tidaholm fungerade dåligt under föregående år. Under perioden 8-26 maj handlade medierapporteringen om hur många som hade förtidsröstat samt var förtidsröstningen skedde.

Störst utrymme i medierapporteringen gällande vallokaler fick en nyhet som bland annat handlade om ”oro över kameror i vallokalen”. Det var Katrineholms-Kuriren som rapporterade om detta utifrån att det i en vallokal fanns övervakningskameror vilket en person reagerat på.⁴⁸

⁴⁰ Marilén Karlsson/ SR P4 Västerbotten. (2019) *Umeå kommun polisanmäler valsabotage*.

⁴¹ Ulricehamns tidning. (2019) *Valsedlar försvann under förtidsröstning – Ett klart påverkansförsök*.

⁴² Andreas Ekström/ Aftonbladet. (2019) *Flera inrapporterade anklagelser om valfusk*.

⁴³ SVT. (2019) *Flera rapporter om misstänkt valfusk*.

⁴⁴ Marcus Andersson/ Omni. (2019) *35 anmälningar om valet – flera om misstänkt valfusk*.

⁴⁵ Fria Tider. (2019) *Många rapporter om valfusk*.

⁴⁶ Samhällsnytt. (2019) *EU-val 2019: SD ökar mest – FI åker ut*.

⁴⁷ Västgöta-Bladet. (2019) *Flera vallokaler har bytts ut i Tidaholm*.

⁴⁸ Rebecka Jonsson/ Katrineholms-Kuriren. (2019) *Röstare reagerar på kameror i vallokalen*.

Dagen efter valet rapporterade Sydsvenskan att en vallokal i Malmö inte varit öppen på valdagen trots uppsatta skyltar om att det skulle vara öppet.⁴⁹ Samtidigt rapporterade Göteborgsposten om en vallokal i Ljungskile med rubriken: ”Vallokal utrymd - polis på plats sedan okänt föremål hittats”.⁵⁰ Polisen och nationella bombskyddet kallades till platsen men bedömde att föremålet var ofarligt. Det gjorde dock att röstmottagningen flyttades till en annan lokal i närheten. Nyheten plockades upp av åtminstone tolv andra tidningar.

4.2.1.3 Röstkort

Röstkort var det tredje mest förekommande ordet (213 artiklar i tryckt press, 33 inslag i TV/radio och 122 på webben). Nyhetsrapporteringen kring detta fokuserade huvudsakligen på när och hur man kunde rösta i Europaparlamentsvalet i Sverige samt ett antal positivt vinklade nyheter såsom ”PostNord: Röstkort levererades i tid under årets EU-val” (DN).⁵¹ I artikeln beskrev DN att det vid tidigare val blivit förseningar med både röstkort och valmaterial, men att PostNord bekräftade att det under Europaparlamentsvalet 2019 levererades i tid. Valmyndigheten bekräftade att röstkorten levererats i tid men att två händelser påverkade leveranstiden. Det gällde de två incidenter som Valmyndigheten själva rapporterade, det vill säga en stulen back med post i Örebro samt problem med att leverera röstkort till en fastighet i Gällivare. I DN-artikeln rapporterades det även om problematiken med dubbla medborgskap inom EU. SVT nyheter rapporterade att EU-medborgare med dubbelt medborgarskap kunde rösta två gånger utan att bli påkomna.⁵²

4.2.1.4 Röstmottagare

Röstmottagare får 318 träffar i Mediearkivet (123 av nyheterna har publicerats i tryckt press, 67 i TV/radio och 128 på webben). Sydsvenskan rapporterade om en incident på ett kommunalt boende i Kävlinge där en person inte kunde rösta för att ingen på boendet hade tid att hjälpa till med budröstning.⁵³ Norra Skåne rapporterade om en händelse på valdagen i en vallokal i Osby där en röstmottagare anmält en väljare för misstänkt ärekränkingsbrott.⁵⁴ Resterande rapporter handlade i huvudsak om läget ute i förtidsröstningslokaler och vallokaler där intervjuer med röstmottagare genomfördes.

⁴⁹ Martin Runol/ Sydsvenskan. (2019) *Vallokal på Emporia var stängd – trots skylt om att den skulle vara öppen*.

⁵⁰ Hampus Eklund, Christer Lindgren, Love Hansen Siilin/ Göteborgsposten. (2019) *Vallokal utrymd – polis på plats sedan okänt föremål hittats*.

⁵¹ Dagens Nyheter. (2019) *PostNord: Röstkort levererades i tid under årets EU-val*.

⁵² Iva Horvatovic/ SVT. (2019) *Dubbla EU-medborgare kan rösta flera gånger i valet*.

⁵³ Elinor Strand/ Sydsvenskan. (2019) *Hon fick inte hjälp att rösta på äldreboendet*.

⁵⁴ NSK. (2019) *Röstmottagare anmäler väljare*.

4.2.1.5 Valfusk

Valfusk får 102 träffar i Mediearkivet (20 i tryckt press, 15 i TV/radio och 67 på webben). Som noterades i kap 4.2.1.1 (Valsedlar) fick Aftonbladets artikel om saknade valsedlar, vilket beskrevs som *valfusk*, stor spridning i flera medier. Rapporter om valfusk förekom i flera medier under valdagen såväl som under förtidsröstningen. Majoriteten av rapporterna om valfusk handlade om stulna eller försvunna valsedlar under valdagen.⁵⁵

På valdagen skrev DN att Valmyndigheten hade fått in 42 incidentrapporter, men att detta inte tydde på valfusk. Artikelnen hade rubriken: ”Inga tecken på fusk i samband med EU-valet”.⁵⁶ SR använde rubriken ”Brist i EU:s valsystem möjliggör valfusk”⁵⁷ för att beskriva att personer med dubbelt medborgarskap kunde rösta två gånger utan att detta upptäcktes.

4.2.1.6 Röstlängd

Röstlängd får 15 träffar i Mediearkivet (1 nyhet i tryckt press, 6 i TV/radio och 8 på webben). Två av träffarna handlade om hur skolor genomförde fiktiva val till Europaparlament. Två andra artiklar informerade om hur och var det går att rösta. SR rapporterade om en brist i EU:s valsystem som möjliggör valfusk då personer med dubbelt medborgarskap rapporterades kunnat ha röstat två gånger utan att det upptäcktes. Även Uppsala nya tidning rapporterade om samma problematik med dubbelt medborgarskap utifrån ett fall med en finsk kvinna som fått hem två röstkort och därmed kunnat rösta två gånger. I artikeln bekräftade Valmyndigheten att personer med dubbelt medborgarskap eller som flyttat till ett annat EU-land kunde få två röstkort och därmed rösta två gånger, eftersom EU inte har en gemensam röstlängd.⁵⁸

4.2.2 Slutsatser medierapportering

Av medieanalysen följer att ett antal incidenter enbart framkom i medierapporteringen men inte av den ordinarie incidentrapporteringen till Valmyndigheten. Samtidigt inkom flera incidentrapporter till Valmyndigheten som senare kunde användas för att besvara frågor från media.

Erfarenheterna från såväl incidentrapportering som medierapportering under Europaparlamentsvalet 2019 påvisar att ett utvecklat incidentrapporteringssystem skulle kunna vara till nytta för Valmyndigheten, exempelvis för att mer effektivt kunna dementera eller bekräfta frågor från media. Samtidigt är det tydligt att fler

⁵⁵ Hugo Ewald/ Dagens Nyheter. (2019) *Inga tecken på fusk i samband med EU-valet*.

⁵⁶ Dagens nyheter. (2019) *Inga tecken på fusk i samband med EU-valet*.

⁵⁷ Veronica Westerlund, Peter Petrelius/ Sveriges radio. (2019) *Brist i EU:s valsystem möjliggör valfusk*.

⁵⁸ Elin Sandow/ Uppsala Nya Tidning. (2019) *Storvretabo kan rösta två gånger i EU-valet*.

incidenter behöver rapporteras in om Valmyndigheten vill få en mer komplett lägesbild, då ett antal incidenter som fick medial spridning inte rapporterades till Valmyndigheten. Även med en utökad incidentrapportering är det dock troligt att systemet kommer behöva kompletteras med mediebevakningen för att identifiera sådant som inte rapporterats in via formella kanaler. Valmyndigheten skulle exempelvis kunna överväga ett system där myndigheten begär in rapporter om incidenter som Valmyndigheten identifierar i sin egen mediebevakning, men som ännu inte rapporterats in formellt.

Incidentrapporteringen i sig resulterade i medieuppmärksamhet. Medieanalysen har visat att incidenter och valfusk ofta blandas ihop av media, vilket medför att en tydligare strategi kring informations- och kommunikationshantering kan behöva övervägas när incidentrapporteringen byggs ut. Det kan exempelvis övervägas om det redan i incidentrapporteringen tydligt ska framgå vad orsaken till en incident bedöms vara, exempelvis handhavandefel, olycka eller liknande.

4.3 Jämförelse incidentrapportering och medierapportering

Medierapporteringen under Europaparlamentsvalet uppvisar likheter med den incidentrapportering som inkommit till Valmyndigheten. Medias huvudsakliga rapportering handlade om vallokaler i vilka valsedlar plockats bort, försvunnit eller stulits, vilket också återspeglas i incidentrapporteringen till Valmyndigheten där flera rapporter berör just detta. Däremot handlar endast en medienyhet om att det förekommit oordning i valsedelstall, samtidigt som åtta av de rapporterade incidenterna till Valmyndigheten hade det temat.

En händelse som fick stor medial uppmärksamhet var den om Vänsterpartiets saknade valsedlar i Ovanåker. Det var däremot inget som Ovanåkers kommun rapporterade in till Valmyndigheten. I media publicerades tolv artiklar gällande detta. I medias övriga rapportering gällande bortplockade, försvunna eller stulna valsedlar nämns dock inte i vilka vallokaler detta ska ha skett. Istället ger media en mer generell bild av problem med valsedlar.

Medierapporteringen om vallokaler under valdagen handlade om incidenter och klagomål som inkommit från väljare. I två vallokaler hade det funnits kameror uppsatta, vilket fått väljare att reagera på valhemligheten och integritetsskyddet. Dessa händelser rapporterades dock inte av aktuella kommuner. Inte heller händelsen med den stängda vallokalen i Malmö, som enligt skyltar skulle varit öppen även på valdagen, rapporterades in till Valmyndigheten. Händelsen med det misstänkta föremålet vid en vallokal i Ljungskile togs upp i tolv nyhetsmedier, men rapporterades inte in som en incident till Valmyndigheten. Media rapporterade vidare om en incident i Osby där en röstmottagare anmält en väljare för ärekränkingsbrott. Inte heller detta rapporterades in till Valmyndigheten.

I såväl Valmyndighetens incidentrapportering som i medierapporteringen förekommer händelsen med PostNords hantering av röstkort, de enskilda incidenterna med stulna röstkort och svårigheterna med att leverera röstkort till en fastighet.

5 Utvecklad incidentrapportering

I detta kapitel redovisas resultatet av en enkätundersökning som skickats till valadministrationen. Enkäten återfinns i sin helhet i bilaga 1. Enkäten innehöll frågor om incidentrapportering vid senaste valen, om utbildning avseende incidenthantering och -rapportering, om hur ett framtida incidentrapporteringssystem skulle kunna se ut samt om vilka resurser och förutsättningar som krävs (se vidare bilaga 1). Kapitlet redovisar svaren från den kommunala referensgruppen, länsstyrelsernas valutvecklingsgrupp samt utlandsmyndigheter. Först analyseras ett antal frågor i enkäten enskilt varpå det följer en sammanfattning av respektive aktörs rekommendationer.

5.1 Kommunala referensgruppen

5.1.1 Rapportering av incidenter

5 av de 12 respondenterna svarar att de rapporterat in incidenter under föregående val. Av de som inte rapporterade in någon incident svarar en respondent att de i efterhand reflekterade över en händelse som möjligen borde ha rapporterats in medan en annan inte gav någon information om incidenter inträffat eller ej.

Utifrån enkätsvaren går det inte att dra några slutsatser om huruvida viss kommungrupp (se bilaga 2 för kommungruppsindelning) är mer utsatt för incidenter. Incidenterna är spridda i alla kommungrupper, både pendlingskommuner nära mindre städer och storstäder rapporterade incidenter. Bland de som inte rapporterade någon incident finns pendlingskommuner nära storstad och landsbygdskommuner.

5.1.2 Rapporteringskedjan

Den absoluta majoriteten av respondenterna svarar att incidenter bör rapporteras från valnämnden till högre organisationsnivå. Det är enbart en respondent som menar att rapporteringen bör gå direkt från vallokalerna och uppåt i organisationsnivån. Vad gäller frågan om rapportering bör gå direkt till Valmyndigheten eller via länsstyrelse finns det variationer i svaren. Vissa respondenter menar att det finns en risk att information förloras om den går i flera led. Flera respondenter anser att rapporteringen bör gå direkt till Valmyndigheten men att länsstyrelserna bör få en kopia på rapporten. Den samlade bedömningen av svaren är att länsstyrelsen på något sätt ska informeras om incidenten. Den aspekt som flest respondenter framhåller, och anser är viktigast, är att kommunerna bara ska behöva rapportera en incident en gång och att incidentrapporteringssystemet därefter ska säkerställa att informationen sprids till berörda aktörer.

5.1.3 Tidsram

11 av 12 respondenter anser sig kunna rapportera en incident inom 24 timmar efter att den inträffat, givet att det finns ett enkelt system och att incidenten är av en sådan natur att rapportering måste ske skyndsamt. Några respondenter föreslår ett system där kommunerna kan avlägga en första rapport som vid behov kan kompletteras senare. Sker en incident under själva valdagen anser några respondenter att det kan behövas längre tidsfrist för att rapportera in en incident, förutsatt att den inte anses akut.

Respondenterna ger varierande svar beträffande när incidentrapportering bör påbörjas inför ett val. 4 av 12 kommuner anser att incidentrapporteringen bör påbörjas 6 månader före valdagen samtidigt som majoriteten av respondenterna menade att incidentrapporteringen bör påbörjas långt innan själva valdagen för att kunna hantera incidenter under hela eller stora delar av valarbetet.

5.1.4 Resurser

4 av 12 respondenter anser att de inte har möjlighet att avsätta extra resurser för utökad incidentrapportering. 8 av 12 kommuner anser att de kan, eller möjligen kan, avsätta mer resurser för utökad incidenthantering. Några kommuner uppger att de kan omfördela resurser från andra delar av den kommunala verksamheten. Svaren pekar på en tendens att större kommuner har större möjlighet att avsätta extra resurser, men svaren är inte entydiga. Den vanligaste orsaken till att respondenterna svarar att det inte kan avsätta mer resurser är att deras valorganisation är hårt belastad och att incidentrapportering därför inte får addera ytterligare arbetsbörda som inte är kritisk för genomförandet av valen. Ett genomgående svar från respondenterna är att incidentrapportering måste vara okomplicerad och kunna gå snabbt att utföra.

5.1.5 Utbildning och informationsinsatser

De tolv respondenterna ger varierande svar om huruvida de genomfört någon typ av utbildning avseende incidenthantering och incidentrapportering. Sex kommuner har utfört specifik utbildning, fem har inte utfört någon specifik utbildning och en kommun har delvis genomfört utbildning. I vissa fall har enbart utbildning om hantering, men inte rapportering genomförts. De respondenter som uppger att ingen särskild utbildning eller informationsinsats genomförts menar att det bland annat handlat om brist på efterfrågan. Bland de kommuner som genomförde utbildning förekommer variationer gällande utbildningens längd, vem som höll i den och till vem/vilka den erbjöds. Vissa kommuner lade flera timmar på utbildning om incidenter och incidenthantering. Andra bara några minuter. Många vävde in det i den allmänna utbildningen till de som bemannar röstmottagningslokalerna. En kommun tog fram en informationsbroschyr.

Det går inte att se några mönster gällande genomförd utbildning och typ av kommungrupp. Ett antagande är att faktorer som efterfrågan, resurser och prioriteringar avgjort genomförandet av utbildning snarare än kommungrupp.

Majoriteten av respondenterna är positivt inställda till att Valmyndigheten tar fram ytterligare utbildningsmaterial om incidenthantering och incidentrapportering. Flera respondenter menar att de vet för lite om incidenthantering och incidentrapportering och därför gärna vill se ett enhetligt utbildningspaket så att alla kommuner får samma information. Flera kommuner menar att de inte har tid eller resurser till att själva ta fram ett eget material. Majoriteten tycker att Valmyndighetens definition av en incident är tydlig, medan vissa vill se ett förtydligande och fler exempel i utbildningsmaterialet.

5.1.6 Medieförfrågningar

5 respondenter anger att de fått förfrågningar från media avseende incidenter i samband med tidigare val. Bland dessa fem finns både landsbygdskommuner som storstäder (enligt kategorisering i bilaga 2). Stockholms kommun svarade att de upplevde ett betydande medialt intresse men flera kommuner, både pendlingskommuner nära storstad och större städer, rapporterade att det saknades medialt intresse för incidenter i samband med föregående val.

5.1.7 Övriga synpunkter från kommunerna

Fyra kommuner säger att de genomfört intern vidareutveckling av den kommunala incidenthanteringen och då vanligen i samband med interna risk- och sårbarhetsanalyser. De kommuner som inte genomfört intern vidareutveckling menar att de inte haft tillräckligt med resurser för att vidareutveckla det egna arbetet, ofta på grund av att valorganisationen bara är aktiverad vid val.

Bortsett från dessa mer kvantifierbara frågeställningar ger respondenterna förslag på och önskemål om hur ett framtida incidentrapporteringssystem bör fungera. Ett återkommande önskemål är att Valmyndigheten, och i viss mån länsstyrelser, ska återkoppla till rapportörerna att incidenten är mottagen samt vilka eventuella åtgärder som vidtagits. Några respondenter menar att det vore bra att bygga in incidentrapportering i valdatasystemet så att rapportörerna inte behöver arbeta i flera system parallellt. En respondent lyfter ett önskemål om enklare rapporteringsvägar till Polismyndigheten och andra berörda myndigheter. En annan vill se en utvecklad omvärldsbevakning för att kunna fånga upp ryktesspridning i sociala medier. Flera poängterar att det är viktigt att incidentrapporteringssystemet inte medför kostnader för kommunen och att beslut om införande fattas centralt. Kommunerna saknar i regel resurser att själva förvalta eller utveckla egna system för incidenthantering.

5.1.8 Sammanfattande rekommendationer kommuner

Sammanfattningsvis understryker de kommuner som besvarat enkäten följande rekommendationer inför en eventuell utveckling av utökad incidentrapportering;

- Rapportering bör vara okomplicerad och ske via enkelt rapporteringsförfarande. Rapporteringen skulle exempelvis kunna göras via ett formulär med kryssfrågor och mindre fritextfält.
- Rapportering bör vara del av samlat system. Kommunerna vill rapportera en gång och inte behöva skicka separata rapporter till länsstyrelser, Valmyndigheten, MSB, Polismyndigheten med flera. Respondenterna vill inte arbeta i flera system parallellt och några föreslår att incidentrapporteringen byggs in i det befintliga valdatasystemet.
- Rapportering bör bygga på tydlig rapporteringskedja. Respondenterna vill att det ska vara tydligt vem de ska kontakta och hur. Om kontaktvägarna är tydliga och verktyget enkelt, bedömer majoriteten att incidenter kan rapporteras inom 24 timmar.
- Rapportering bör inte kräva för mycket resurser. Den kommunala valorganisationen bedöms ha en hög arbetsbelastning och begränsat med personal, vilket gäller både mindre och större kommuner. Rapporteringen får därför inte vara för resurskrävande.
- Rapportering bör ha återkopplingsfunktion. Kommunerna önskar få återkoppling från Valmyndigheten eller länsstyrelsen efter att en incident är rapporterad. Det kan exempelvis handla om information gällande vilka åtgärder som kommer att vidtas på grund av incidentrapporten. Kommunerna ser också att ett gemensamt incidentrapporteringssystem ger underlag för bättre utvärdering och erfarenhetshantering, såväl nationellt som lokalt.
- Gemensamt utbildningsmaterial bör utvecklas. Respondenterna är positivt inställda till ett gemensamt, av Valmyndigheten framtaget utbildningsmaterial. Det bedöms vara viktigt givet att vissa respondenter självkritiskt beskriver att de har begränsad kunskap om incidenter och incidentrapportering och det kan uppstå situationer där kommunerna riskerar att inte se incidenter som en del i ett större sammanhang. Ökad kunskap och utbildning bedöms leda till ökad vilja att prioritera uppgiften.

5.2 Länsstyrelsernas valutvecklingsgrupp

Länsstyrelsernas valutvecklingsgrupp inkom med ett gemensamt svar för alla länsstyrelser efter att de efterfrågat länsstyrelsernas synpunkter på enkäten. I detta kapitel redovisas därför länsstyrelserna svar endast undantagsvis kvantitativt. Kapitlet avslutas med några för länsstyrelserna specifika synpunkter och rekommendationer.

5.2.1 Rapportering av incidenter

Av det gemensamma svaret framgår att en majoritet av länsstyrelserna hanterade incidenter vid de senaste valen. Incidenterna rapporterades till Valmyndigheten i enlighet med gällande rutin, och information om händelserna delades med andra länsstyrelser. Vid behov rapporterades händelserna även till andra relevanta aktörer, i huvudsak MSB och till Polismyndigheten genom brottsanmälningar. En länsstyrelse har specifikt angett att alla incidenter regelbundet rapporterades till Säkerhetspolisen (Säpo).

5.2.2 Rapporteringskedjan

Länsstyrelserna är eniga om att valnämnden är den lägsta nivån som ska rapportera incidenter. Majoriteten av länsstyrelserna anser att valnämnden bör rapportera direkt till Valmyndigheten men att länsstyrelsen också bör hållas informerad. I denna fråga råder samsyn mellan majoriteten av länsstyrelserna och majoriteten av kommunerna, även om det finns avvikande meningar som bland annat ger uttryck för att det kan vara relevant att länsstyrelserna sammanhåller och kvalitetssäkrar alla incidentrapporter. Länsstyrelserna understryker att även om den lägsta nivån för incidentrapportering är den kommunala valnämnden, är det viktigt att också länsstyrelserna själva kan rapportera incidenter.

Länsstyrelserna anser att nuvarande system med incidentrapportering till flera olika myndigheter, såsom Valmyndigheten, MSB och Säpo, behöver förtydligas avseende vad som ska rapporteras och till vem. Några länsstyrelser bedömer att det är en utmaning att avgöra vad som är nödvändigt att rapportera, vilket möjligen kan bero på att ungefär hälften av de svarande länsstyrelserna ansåg att Valmyndighetens definition av en incident är otydlig. Mot denna bakgrund föreslår länsstyrelserna att Valmyndigheten tar fram tydliga(re) riktlinjer för vad som bör rapporteras, till vem och på vilket sätt. I likhet med kommunerna önskar även länsstyrelserna mer och bättre återkoppling från Valmyndigheten avseende in-skickade incidentrapporter.

5.2.3 Tidsram

Det saknas enighet bland de respondenter som bidragit till det sammanhållna svaret avseende när incidentrapporteringsperioden bör starta. Förslagen varierar från att incidentrapportering alltid bör vara möjlig, till att det ska sammanfalla med att förtidsröstningen inleds. Däremot råder konsensus gällande att incidentrapportering bör kunna ske inom 24 timmar, i de fall det krävs.

5.2.4 Resurser

Respondenterna anser att det främsta hindret för en effektiv incidenthantering och rapportering är personella resurser, ekonomiska medel och prioriteringar. Den

rådande finansieringsmodellen för val bedöms utgöra ett hinder för länsstyrelsernas arbete med allmänna val. Respondenterna noterar även att det är viktigt att säkerställa att det finns en lämplig resursfördelning mellan de som ansvarar för att genomföra valen och andra funktioner inom länsstyrelserna, som beredskapsenheter, tjänsteman i beredskap (TiB) och säkerhetsskyddsansvariga. Det konstateras att många funktioner under valarbetet, såsom valsamordnare, valjurister och kommunikationsansvariga redan nu är hårt belastade, vilket medför att utökad incidentrapportering kommer att bli beroende av ett utökat och effektiviserat internt samarbete.

5.2.5 Utbildning och informationsinsatser

I det gemensamma svaret från länsstyrelserna framgår att hälften av respondenterna genomförde särskilda utbildnings- och/eller informationsinsatser om incidenthantering och incidentrapportering under föregående val. En länsstyrelse gjorde ett utskick till kommunerna inom sitt ansvarsområde med instruktioner om hur de skulle hantera och rapportera en incident.

Länsstyrelserna anser att Valmyndigheten inför kommande val bör ta fram ett utbildningsmaterial gällande incidenter, incidenthantering och incidentrapportering som sedan kan anpassas efter regionala omständigheter av länsstyrelserna. Länsstyrelserna understryker även att Valmyndigheten kan stödja dem med uppdaterade och relevanta hotbilder utifrån tidigare erfarenheter och i samverkan med relevanta myndigheter.

5.2.6 Övriga synpunkter från länsstyrelserna

Länsstyrelserna, liksom kommunerna, förespråkar ett utvecklat incidentrapporteringssystem som är okomplicerat och går snabbt att rapportera i. Länsstyrelser anser även att det vore fördelaktigt om incidentrapporteringssystemet kan ersätta andra rapporteringskrav för att säkerställa att en incident enbart behöver rapporteras en gång och i ett system.

Länsstyrelserna anser att ett utvecklat incidentrapporteringssystem bör syfta till att underlätta för valadministrationen att snabbt få och ge information om valets genomförande för att kortsiktigt kunna hantera uppkomna avvikelser och långsiktigt förbättra arbetet. Syftet bör också vara att öka valadministrationens förmåga att identifiera oönskade händelser för att förbereda och förvarna andra valmyndigheter vid pågående eller potentiella angrepp.

Länsstyrelserna anser även att det är viktigt att incidentrapporteringssystemet skapar underlag för deras egna analyser och erfarenhetshantering, samt möjliggör återkoppling och möjlighet att ta del av den nationella lägesbilden likväl som av regionala och lokala lägesbilder.

Länsstyrelserna skriver att deras roll i utvecklingen av ett nationellt incidentrapporteringssystem bör kunna fungera som kunskapsbärare gentemot kommunerna samt att både säkerhetsfrågor och incidentrapportering kan tas upp under den utbildning länsstyrelserna genomför med kommunerna inför allmänna val.

Några av länsstyrelserna menar att de har liten erfarenhet av incidentrapportering i samband med val. De skriver vidare att det kan finnas anledning att överväga om det bör skapas ett system där vissa länsstyrelser får ett mer omfattande ansvar för incidentrapportering. Det skulle exempelvis kunna handla om att kvalitetssäkra rapporteringen och vidare hantering gentemot Valmyndigheten och övriga centrala myndigheter.

5.2.7 Sammanfattande rekommendationer länsstyrelser

Länsstyrelserna sammanfattande rekommendationer stämmer i huvudsak överens med kommunernas (se kapitel 5.1.8). Det handlar således om att ett framtida incidentrapporteringssystem bör vara enkelt, samlat, med tydlig återkoppling till rapportören, samt uppbyggt utifrån nationella principer med ett gemensamt utbildningsmaterial som innehåller tydliga exempel. Länsstyrelserna menar också att deras roll i ett framtida utvecklat incidentrapporteringssystem huvudsakligen bör vara att incidentrapportera de avvikelser de själva upptäcker samt att agera samordnande, rådgivande och stödjande.

5.3 Utlandsmyndigheter

Enkäter skickades ut till 16 utlandsmyndigheter (ambassader, konsulat och representationer). Dessa utlandsmyndigheter valdes ut på följande grunder:

- Störst antal hanterade förtidsröster
- Antal bosatta svenskar i upptagningsområdet
- Av Valmyndigheten tidigare känd incidentrapportering
- Land/region av relevans för undersökningen.

14 (av 16) utvalda utlandsmyndigheter besvarade enkäten.

I detta kapitel analyseras utlandsmyndigheternas svar såväl enskilt som gemensamt. Kapitlet avslutas med en kortare analys.

5.3.1 Rapportering av incidenter

4 av 14 respondenter uppger att de upplevde incidenter under valen 2018 och/eller 2019. Samtliga av dessa fyra utlandsmyndigheter är belägna i Europa. En av dem uppger att de hanterade incidenter både i samband med RKL-valen 2018 och vid Europaparlamentsvalet 2019.

Av de fyra som blivit utsatta för incidenter var det två som rapporterade incidenten. Den ena av dessa (en ambassad) rapporterade incidenten till Utrikesdepartementets enhet för konsulära och civilrättsliga ärenden (UD-KC), vilka enligt respondenten vidarebefordrade den till Valmyndigheten och MSB. Ambassaden anmälde också händelsen till Polismyndigheten. Den andra respondenten rapporterade incidenten enbart till UD-KC. Av de två som inte rapporterade in incidenter ansåg den ena att incidenten inte nådde upp till kraven på rapportering. Den andra angav ingen anledning.

I samtliga fall handlade incidenterna om att valsedlar slängts, plockats bort eller gömts. I ett av fallen inträffade incidenten den sista dagen i röstningsperioden, i en vallokal som strax skulle stänga och där det saknades extra valsedlar. Det löstes genom att personalen informerade väljarna om alternativet att skriva partiets namn på en blank röstsedel.

5.3.2 Medieförfrågningar

Det var enbart en respondent som angav att media har uppmärksammat endera valen. Det rörde sig om enstaka nätbaserade nyhetsmedier.

5.3.3 Utbildning och informationsinsatser

Avseende utbildning och informationsinsatser skiljer sig respondenternas svar åt. Sex respondenter genomförde inte någon utbildnings- eller informationsinsats avseende incidenter och incidentrapportering. Två visste inte huruvida det genomförts någon utbildning eller inte. De som hade genomfört någon form av utbildning baserade den på det material som skickats ut av Valmyndigheten.

Av de som inte genomförde någon utbildning anser ett par respondenter att det inte finns något behov av mer information och utbildning från Valmyndigheten. Samma svar ger de respondenter som inte kände till huruvida utbildning genomförts. De respondenter som inte genomfört någon utbildning önskar få specifik information om incidenthantering och om incidenter. De som utfört någon typ av utbildning vill gärna se ytterligare utbildningsmaterial från Valmyndigheten som specificerar hur incidenter ska hanteras samt incidentscenarier för att det ska vara tydligt vad som ska rapporteras.

En respondent framhåller att det är viktigt att information och utbildning om valförrättandet i stort genomförs inför varje val eftersom utlandsmyndigheterna har hög rotation på personal. En annan respondent önskar interaktiva utbildningar samt att det ska finnas information att hämta online.

På frågan om huruvida Valmyndighetens definition av incidenter är tydlig eller ej, varierar svaren. Några respondenter anser att den är tydlig, andra att den är otydlig och vissa har ingen uppfattning. Förslag ges på att förtydliga genom exempel på incidenter som har och borde ha rapporterats.

5.3.4 Övriga synpunkter från utlandsmyndigheter

Utlandsmyndigheterna uppger att ett framtida utvecklat incidentrapporterings-system måste vara enkelt. Här föreslås att incidentrapporteringen ska gå direkt till Valmyndigheten och om den ska delges någon annan aktör (exempelvis Polismyndigheten eller MSB) ska detta gå via samma system. Det ges olika förslag på hur själva rapporteringen ska gå till. En respondent önskar att systemet ska vara nätbaserat, utan att specificera vidare vad som avses. En annan vill att rapporteringen fortsatt ska ske via mejl, då de upplevt problem med åtkomst till Valmyndighetens system. Samma respondent menar att ett nytt system inte skulle underlätta rapporteringen, med hänsyn till nämnda tekniska hinder. En respondent menar att en mall vore bra då det skulle kunna sänka tröskeln för att rapportera in avvikelser. En återkopplingsfunktion nämns också. Vissa respondenter vill ha en tydlig manual/rutin/ checklista som förklarar vad en incident är och hur man ska agera om en sådan inträffar.

Det bör noteras att vissa respondenter valde att inte ange några specifika önskemål om hur ett utvecklat incidentrapporteringsystem skulle kunna se ut. Vissa anser att nuvarande system fungerar tillräckligt bra.

5.3.5 Sammanfattande analys utlandsmyndigheter

Bland utlandsmyndigheternas svar finns få gemensamma nämnare och i varje delfråga är respondenterna relativt splittrade i sin uppfattning. Det interna bortfallet (frågor lämnade obesvarade) är dessutom relativt stort, vilket försvårar analys och slutsatser. Möjligen finns ett informationsunderskott, både i vad en incident egentligen är och hur och varför den ska rapporteras in. En av respondenterna som valde att inte rapportera in en incident anger exempelvis som anledning att borttagandet av valsedlar inte verkade vara en organiserad aktion utan utfört av en ensam individ och behövde därför inte rapporteras.

Att sex respondenter anger att de inte utförde någon utbildning kan vara en indikation till Valmyndigheten att ytterligare utbildnings- och informationsbehov finns. Här bör särskilt beaktas att personalrotationen bland utlandsmyndigheterna är hög, vilket troligen reducerar det institutionella minnet. Vallokaler är inte alltid på ambassaderna utan vissa vallokaler finns vid de olika konsulaten.

Att flera respondenter anger att de inte anser sig behöva mer stöd från Valmyndigheten, trots att utbildning inte genomfördes, indikerar att det kan finnas ett informationsunderskott eller möjligen en viss ovilja att bli ålagd fler uppgifter och utbildning i samband med valen. Valmyndigheten kan behöva poängtera vikten av incidenthantering och incidentrapportering.

Likt kommunerna och länsstyrelserna önskar även utlandsmyndigheterna ett enkelt system med en rapporteringsväg.

6 Slutsatser

Denna rapport presenterar ett underlag som kan hjälpa Valmyndigheten att utveckla incidenthantering i samband med allmänna val. Under valen 2018 och 2019 förekom det incidenter avseende valgenomförandet. Genomgången av incidentrapporteringen till Valmyndigheten, överklaganden till Valprövningsnämnden, medierapportering och genomförd enkätundersökning pekar på behov av att utveckla incidentrapportering i samband med allmänna val. Detta skulle underlätta möjligheten att ta fram en nationell lägesbild avseende valgenomförandet. Ett första steg i detta kan vara att Valmyndigheten tydligt klargör vad som menas med incident och vad som ska rapporteras, för att i nästa steg förankra detta hos valsystemets aktörer. Detta torde bidra till gemensam förståelse och lägga grund för enhetlighet i framtida incidentrapportering.

Enkätundersökningen visar att det finns stöd för ett utvecklat incidentrapporteringssystem hos kommuner och länsstyrelser. Utlandsmyndigheterna skiljer sig något åt, då deras uppfattning är mer splittrad. Samtliga respondentgrupper delar bilden att ett framtida incidentrapporteringssystem bör vara okomplicerat, samlat och stödja återkoppling till rapportörerna. Länsstyrelserna och kommunerna specificerar att systemet bör vara uppbyggt utifrån nationella principer med ett gemensamt utbildningsmaterial innehållandes tydliga exempel. En majoritet av samtliga respondenter anser att den kommunala valnämnden bör vara lägsta rapporteringsnivå och att incidentrapportering ska kunna ske inom 24 timmar.

Utifrån rapportens underlag bedöms att ett eventuellt framtida nationellt incidentrapporteringssystem kan behöva kompletteras med:

- Förtydligande instruktioner och fördjupande utbildning för att säkerställa ökad enhetlighet i rapporteringen till Valmyndigheten.
- En samlad grundlig undersökning avseende förekomsten av incidenter efter slutförda val för att etablera en möjlighet att bedöma faktisk förekomst av incidenter i samband med val.
- Mediebevakning för att identifiera händelser som inte rapporterats som incidenter. Det kan handla om ett system där Valmyndigheten begär in incidentrapporter från valadministrationen utifrån händelser som identifierats via media eller allmänhetens rapportering.

7 Referenslista

- Aretha Bergdahl/ Nyheter24 (2018). *Flera personer utsatta för hot vid vallokal*. Nyheter24, 9 september 2018. <https://nyheter24.se/maktkamp24/914070-flera-personer-utsatta-for-hot-vid-vallokal>
- Andreas Ekström/ Aftonbladet. (2019) *Flera inrapporterade anklagelser om valfusk*. Aftonbladet, 26 maj 2019. <https://www.aftonbladet.se/nyheter/a/9v87K9/flera-inrapporterade-anklagelser-om-valfusk>
- Anders Munck, Olof Svensson, Björn Barr, och Christoffer Malm/ Aftonbladet. (2014) *Nazister trängde sig in på flera vallokaler*. Aftonbladet, 14 september 2014. <https://www.aftonbladet.se/nyheter/a/1krrbq/nazister-trangde-sig-in-pa-flera-vallokaler>
- Dagens Nyheter. (2019) *Inga tecken på fusk i samband med EU-valet*. Dagens Nyheter, 26 maj 2019. <https://www.dn.se/nyheter/politik/inga-tecken-pa-fusk-i-samband-med-eu-valet/>
- Dagens Nyheter. (2019) *PostNord: Röstkort levererades i tid under årets EU-val*. Dagens Nyheter, 28 maj 2019. <https://www.dn.se/ekonomi/postnord-rostkort-levererades-i-tid-under-arets-eu-val/>
- Elin Sandow/ Uppsala Nya Tidning. (2019) *Storvretabo kan rösta två gånger i EU-valet*. Uppsala Nya Tidning, 9 maj 2019. <https://unt.se/nyheter/uppsala/storvretabo-kan-rosta-tva-ganger-i-eu-valet-5295244.aspx>
- Elinor Strand/ Sydsvenskan. (2019) *Hon fick inte hjälp att rösta på äldreboendet*. Sydsvenskan, 28 maj 2019. <https://www.sydsvenskan.se/2019-05-28/hon-fick-inte-hjalp-att-rosta-pa-aldreboendet>
- Fanny Hällegårdh/TT. (2019) *Miss – Vänsterpartiets valsedlar i Ovanåker saknades*. SVT, 27 maj 2019. <https://www.svt.se/nyheter/lokalt/gavleborg/miss-vansterpartiets-valsedlar-i-ovanaker-saknades>
- Fria Tider. (2019) *Många rapporter om valfusk*. Fria Tider, 26 maj 2019. <https://www.friatider.se/m-nga-rapporter-om-valfusk>
- Hampus Eklund, Christer Lindgren, Love Hansen Siilin/ Göteborgsposten. (2019) *Vallokal utrymd – polis på plats sedan okänt föremål hittats*. Göteborgsposten, 26 maj 2019. <https://www.gp.se/nyheter/v%C3%A4stsverige/vallokal-utrymd-polis-p%C3%A5-plats-sedan-ok%C3%A4nt-f%C3%B6rem%C3%A5l-hittats-1.15295060>
- Hugo Ewald/ Dagens Nyheter. (2019) *Inga tecken på fusk i samband med EU-valet*. Dagens Nyheter, 26 maj 2019, <https://www.dn.se/nyheter/politik/inga-tecken-pa-fusk-i-samband-med-eu-valet/>.
- Iva Horvatovic/ SVT. (2019) *Dubbla EU-medborgare kan rösta flera gånger i valet*. SVT, 23 maj 2019. <https://www.svt.se/nyheter/utrikes/dubbla-eu-medborgare-kan-rosta-flera-ganger-i-valet>
- Jonas Landgren och Erik Borglund. (2016) *Lägesbilder: Att skapa och analysera lägesbilder vid samhällsstörningar*. MSB, Stockholm, 2016.

- Lotta Edholm, Fredrik Malm, och Morgan Olofsson/ DN Debatt. (2018) "*Säkerheten vid vallokalerna måste skärpas inför valet*". DN Debatt, 17 juni 2018. <https://www.dn.se/debatt/sakerheten-vid-vallokalerna-maste-skarpas-infor-valet/>
- Marcus Andersson/ Omni. (2019) *35 anmälningar om valet – flera om misstänkt valfusk*. Omni, 26 maj 2019. <https://omni.se/35-anmalningar-om-valet-flera-om-misstankt-valfusk/a/3JPA1d>
- Marilén Karlsson/ SR P4 Västerbotten. (2019) *Umeå kommun polisanmäler valsabotage*. SR P4 Västerbotten, 28 maj 2019. <https://sverigesradio.se/artikel/7231804>
- Martin Runol/ Sydsvenskan. (2019) *Vallokal på Emporia var stängd – trots skylt om att den skulle vara öppen*. Sydsvenskan, 26 maj 2019. <https://www.sydsvenskan.se/2019-05-26/vallokal-pa-emporia-var-stangd--trots-skylt-om-att-den-skulle-vara-oppen>
- MSB. (2018) *Gemensamma grunder för samverkan och ledning vid samhällsstörningar*, 2018, <https://rib.msb.se/filer/pdf/28738.pdf>.
- MSB. (2021) *Incidentrapportering för NIS-leverantörer*. <https://www.msb.se/sv/amnesomraden/informationssakerhet-cybersakerhet-och-sakra-kommunikationer/nis-direktivet/incidentrapportering-for-nis-leverantorer/>
- MSB. (2021) *It-incidentrapportering för statliga myndigheter*, <https://www.msb.se/sv/amnesomraden/informationssakerhet-cybersakerhet-och-sakra-kommunikationer/it-incidentrapportering-for-statliga-myndigheter/>.
- NSK. (2019). *Röstmottagare anmäler väljare*. <https://www.nsk.se/2019/05/27/rostmottagare-anmalder-valjare/>
- Rebecka Jonsson/ Katrineholms-Kuriren. (2019) *Röstare reagerar på kameror i vallokalen*. Katrineholms-Kuriren, 28 maj 2019. <https://kkuriren.se/sm5157451>
- Regeringen. (2020). *Stärkt skydd mot manipulationer av valsystemet*. Regeringen, 26 mars 2020. <https://www.regeringen.se/496098/contentassets/e8e3111630bf498a9eedfae1b2338998/starkt-skydd-mot-manipulationer-av-valsystemet-dir-2020-30.pdf>.
- Riksdagsförvaltningen. (2022) *Om Valprovsningsnämnden*, <https://www.riksdagen.se/sv/sa-funkar-riksdagen/riksdagens-myndigheter-och-namnder/valprovsningsnamnden/om-valprovsningsnamnden/>.
- Samhällsnytt. (2019) *EU-val 2019: SD ökar mest – FI åker ut*. Samhällsnytt, 26 maj 2019. <https://samnytt.se/eu-val-2019/>
- Sebastian Bay, Alicia Fjällhed, och James Pamment, (2021) *A Swedish Perspective on Foreign Election Interference*, i *Defending Democracies: Combating Foreign Election Interference in a Digital Age* (Oxford: Oxford University Press, 2021).
- Skatteverket. (2019) *Ansökan 2:4 2019*, Solna, Skatteverket, 26 september 2019.
- SKL. (2016) *Kommungruppsindelning 2017. Omarbetning av Sverige kommuner och landstings kommungruppsindelning*. <https://webbutik.skr.se/bilder/artiklar/pdf/7585-455-7.pdf>

- SVT. (2019) *Flera rapporter om misstänkt valfusk*. SVT, 26 maj 2019.
<https://www.svt.se/nyheter/snabbkollen/flera-rapporter-om-misstankt-valfusk>
- Tomas Groop/ SR P4 Gävleborg. (2019) *Risk för omval efter slarv med valsedlar i Ovanåker*. SR P4 Gävleborg, 26 maj 2019.
<https://sverigesradio.se/artikel/7230085>
- Ulricehamns tidning. (2019) *Valsedlar försvann under förtidsröstning – "Ett klart påverkansförsök"*. Ulricehamns tidning, 23 maj 2019.
<https://www.ut.se/ulricehamn/valsedlar-forsvann-under-fortidsrostning-ett-klart-paverkansforsok/>
- Valmyndigheten. (2019) *Erfarenheter från Europaparlamentsvalet 2019*. Stockholm: Valmyndigheten, 24 september 2019,
<https://www.val.se/servicelankar/press/nyheter/nyheter/2019-09-24-2019-ars-eu-val-genomfordes-rattssakert-och-effektivt.html>.
- Valmyndigheten. (2019) *Erfarenheter från valet 2018*. Stockholm: Valmyndigheten, 15 februari 2019,
<https://www.val.se/servicelankar/press/nyheter/nyheter/2019-02-15-valmyndighetens-erfarenhetsrapport-fran-valet-2018.html>.
- Valmyndigheten. (2019) *Samordnad hantering av frågor och händelser under valperioden*. Valmyndigheten, 28 mars 2019.
- Valmyndigheten. (2019) *Årsrapport för Valmyndigheten 2018*. Stockholm, Valmyndigheten, 2019.
- Valmyndigheten. (2021) *Sametinget*, <https://www.val.se/val-och-folkomrostningar/sametinget/sametinget.html>.
- Valmyndigheten. (2022) *Vår verksamhet*, <https://www.val.se/om-oss/vart-uppdrag/var-verksamhet.html>.
- Veronica Westerlund, Peter Petrelius/ Sveriges radio. (2019) *Brist i EU:s valsystem möjliggör valfusk*. Sveriges radio, 17 maj 2019.
<https://sverigesradio.se/artikel/7222605>
- Västgöta-Bladet. (2019) *Flera vallokaler har bytts ut i Tidaholm*. Västgöta-Bladet, 23 maj 2019. <https://www.vastgotabladet.se/2019-05-23/flera-vallokaler-har-bytts-ut-i-tidaholm>

Bilaga 1 - Enkätundersökning

Om frågeformuläret

Syftet med detta frågeformulär är att samla in information som kan bidra till att skapa en bättre förståelse för hur incidentrapportering i samband med val fungerar i dagsläget. Syftet är även att beskriva vilka förutsättningar det finns för ett förstärkt system såväl som att identifiera och dra lärdomar från goda exempel.

Nedan följer ett antal frågor som behandlar incidentrapportering under föregående val samt tankar och funderingar kring ett eventuellt framtida incidentrapporteringssystem. Avslutningsvis kommer ett antal frågor som berör incidentrapportering som inte är relaterade till val.

TEMA 1: Incidenthantering och rapportering idag

1. Inträffade någon incident (såsom incidenter beskrivs ovan) inom er organisations ansvarsområde vid de senaste två valen (valet 2018 och EP-valet 2019)?
 - a) Om ja, rapporterades incidenten?
 - I. om ja, till vem och hur?
 - II. om nej, varför rapporterades inte incidenten in?
 - b) Om ja, hur hanterades incidenten? Egna åtgärder, stöd från andra aktörer, annat?
2. Skiljer sig hanteringen av ordinarie incidentrapportering i er organisation (såsom IT-incidenter, polisanmälningar, försäkringsärenden) från den valspecifika incidentrapporteringen?
 - a) Om ja, hur?
3. Inför de senaste två valen (valet 2018 och EP-valet 2019) genomfördes en särskild utbildningsinsats eller informationskampanj angående incidenthantering och incidentrapportering? (*Exempelvis vad en incident är, hur man ska agera vid en incident, vem man ska rapportera till etc.*)
 - a) Om ja, vilken typ av information eller utbildning?
 - b) Om ja, hur lång tid tog informationstillfället eller utbildningen?
 - c) Om ja, anser ni att det var tillräckligt mycket information eller utbildning?
 - d) Om ja, gjordes någon uppföljning?
 - e) Om nej, var detta något som saknades eller efterfrågades?
 - f) Givet erfarenheterna från föregående val, ser er organisation något behov av en informations- eller utbildningsinsats, i egen regi eller från Valmyndigheten, inför framtida val?
4. Vilka anser ni är de största utmaningarna med incidenthantering och incidentrapportering idag?

- a) Hur kan dessa utmaningar lösas?
- 5. Finns det möjlighet inom er valorganisation att avsätta resurser som hanterar incidenter och incidentrapportering?
 - a) Om nej, vilka hinder finns?
 - b) I vilket mån finns det andra resurser (exempelvis från andra interna enheter) som ni kan nyttja för incidenthantering och incidentrapportering?
- 6. Vid valet 2018 och EP-valet 2019, upplevde er organisation intresse från media avseende incidenter och incidenthantering?
- 7. Genomför ni något internt arbete för att stärka, utveckla eller förändra er interna incidenthantering inför framtida val?
- 8. Var det tydligt för er vilka typer av incidenter som omfattades av Valmyndighetens mål och syfte?
 - a) Hur kan definitionen av incident förtydligas?
 - b) Har ni egna definitioner av incidenter som ni använder internt?
 - i. Om ja, vad är era definitioner? ? Hur fungerar den/de?
- 9. Övriga kommentarer.

TEMA 2: Ett utvecklat incidentrapporteringssystem

- 1. Vad anser ni att syftet med ett utvecklat incidenthanteringssystem borde vara?
- 2. Vad skulle ni behöva från Valmyndigheten för att förbättra er incidentrapporteringshantering? (*Exempelvis resurser, information, förenklat system, snabbare återkoppling etc.*)
- 3. Vilken är den lägsta organisationsnivån, anser ni, som bör rapportera incidenter till Valmyndigheten (vallokal/röstmottagningsställe, valnämnd eller länsstyrelse)? Varför?
- 4. Anser ni att incidentrapportering bör ske direkt till Valmyndigheten eller via länsstyrelserna? Varför?
- 5. När är det rimligt att starta incidentrapporteringen? (*Ex. Från att röstmottagningen påbörjas, förtidsröstningen inleds, 6 månader innan valdagen etc.*)
- 6. Hur snabbt skulle er organisation kunna rapportera in en incident? (0-24 timmar, 1-3 dagar, etc.)?

7. Vad tror ni skulle krävas för att kunna rapportera incidenter inom:
 - a) Timmar?
 - b) Dagar?
 - c) Veckor?
8. Övriga kommentarer.

TEMA 3: Övrig incidentrapportering som inte är relaterad till val

1. Finns det en utpekad funktion inom er organisation som har ett övergripande ansvar för incidentrapportering?
 - a) Om ja, vilken funktion?
 - b) Om ja, har funktionen nyttjats för valrelaterad incidentrapportering?
 - c) Om nej, varför?
2. Finns det någon ”best practice”, dvs. ett incidentrapporteringssystem som ni nyttjar som fungerar bättre än andra? (*ex. för skadegörelser eller IT-incidenter?*)
 - a) Om ja, vad fungerar bra?
3. Baserat på de incidentrapporteringssystem er organisation idag rapporterar inom, finns det någon del av respektive incidentrapporteringssystem som fungerar sämre? Om ja, vad fungerar sämre?
4. Hur betungande är nuvarande övrig incidentrapportering ur ett resurshänseende?
 - a) För organisationen?
 - b) För valadministrationen?
5. Ur en sällananvändaraspekt, finns det tillräckliga vägledningar, utbildningspaket etc. för respektive incidentrapporteringssystem som ni använder?
6. Övriga kommentarer.

Frågor särskilt riktade till länsstyrelser

1. Vid senaste valen, mottog er organisation valrelaterade incidentrapporter från kommuner, medborgare eller andra aktörer?
 - a) Om ja, hur hanterade ni dessa?
2. Hanterades incidenten annorlunda om rapporten avsåg en incident innan förtidsröstningen, under förtidsröstningen, under valdagen eller efter valdagen?
 - a) Om ja, på vilket sätt hanterades de annorlunda?
3. Upprättar ni egna lägesbilder utifrån inkomna incidentrapporter?
 - a) Om ja, vem delges dessa lägesbilder i dagsläget?
 - b) Om ja, under vilka tidsförhållanden upprättas lägesbilderna?
4. Vilket behov ser ni av en utökad utvecklad nationell incidentrapportering?
5. Vilken roll/ansvar bör länsstyrelserna ha i en utvecklad nationell incidentrapportering?
6. Övriga kommentarer.

Bilaga 2 - Kommuntabell

Kommungruppsindelningen är en etablerad standard som används för att underlätta analyser och jämförelser ur ett regionalt perspektiv.⁵⁹ Den har således varit behjälplig även i denna förstudie vars kommunindelning utgått från Statistiska centralbyråns (SCB) data. Huvudvariabler som bestämmer indelningen är storlek (antal invånare), täthet (antal invånare i den största tätorten) och närhet (möjlighet till pendling).⁶⁰ Sveriges kommuner kan delas in i 3 huvudgrupper, vilka i sin tur består av totalt 9 undergrupper. Ingen av de kommuner som besvarade enkäten tillhörde kommungrupp C6 eller C9. Tabellen nedan ger en förklaring av de 3 huvudgrupperna, de 9 undergrupperna och en kortare definition av respektive undergrupp:

Tabell: Översikt kommunindelning 2017.⁶¹

Huvudgrupp	Kommungrupp	Kort definition	Antal
A. Storstäder och storstadsnära kommuner	A1. Storstäder	Minst 200 000 invånare i kommunens största tätort	3
	A2. Pendlingskommun nära storstad	Minst 40 % utpendling till storstad eller storstadsnära kommun	43
B. Större städer och kommuner nära större stad	B3. Större stad	Minst 40 000 och mindre än 200 000 invånare i kommunens största tätort	21
	B4. Pendlingskommun nära större stad	Minst 40 % utpendling till större stad	52
	B5. Lågpendingskommun nära större stad	Mindre än 40 % utpendling till större stad	35
C. Mindre städer/tätorter och landsbygdskommuner	C6. Mindre stad/tätort	Minst 15 000 och mindre än 40 000 invånare i kommunens största tätort	29
	C7. Pendlingskommun nära mindre stad/tätort	Minst 30 % ut- eller inpendling till mindre stad/tätort	52
	C8. Landsbygdskommun	Mindre än 15 000 invånare i kommunens största tätort, lågt pendlingsmönster	40
	C9. Landsbygdskommun med besöksnäring	Landsbygdskommun med minst två kriterier för besöksnäring, dvs. antal gästrätter, omsättning inom detaljhandel/hotell/restaurang i förhållande till invånarantalet	15

⁵⁹ SKL. *Kommungruppsindelning 2017. Omarbetning av Sverige kommuner och landstings kommungruppsindelning*. Stockholm 2016. S.8.

⁶⁰ För mer information se om data och kategorisering av kommuner, se SKL. *Kommungruppsindelning 2017. Omarbetning av Sveriges kommuner och landstings kommungruppsindelning*. Stockholm 2016.

⁶¹ SKL. *Kommungruppsindelning 2017. Omarbetning av Sverige kommuner och landstings kommungruppsindelning*. Stockholm 2016. s. 7.

Kommunerna som besvarat enkäten kategoriseras enligt gällande kommungruppsindelning som följer:

Respondent	Kommungrupp	Förklaring
Habo	B4	Pendlingskommun nära större stad
Kinda	B5	Lågpendlingskommun nära större stad
Kungsbacka	A2	Pendlingskommun nära storstad
Mora	C8	Landsbygdskommun
Pajala	C8	Landsbygdskommun
Robertsfors	B5	Lågpendlingskommun nära större stad
Ronneby	C7	Pendlingskommun nära mindre stad/tätort
Stockholm	A1	Storstäder
Södertälje	B3	Större städer
Uddevalla	B5	Lågpendlingskommun nära större stad
Umeå	B3	Större städer
Örebro	B3	Större städer

